

Olga WASIUTA

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

SYSTEM EKONOMICZNY „PAŃSTWA ISLAMSKIEGO”

Abstrakt:

„Państwo islamskie” to organizacja terrorystyczna, która przez kilkanaście lat okupowała i administrowała rozległym terytorium, zamieszkanym przez kilkanaście milionów ludzi. Było tak, chociaż wolę jej zwalczania wyrażały wszystkie znaczące siły polityczne świata. Przetrwanie w tak niekorzystnych okolicznościach zapewnił „Państwu islamskiemu” bardzo wydajny system ekonomiczny, oparty w największej mierze na rabunku dokonywanym na firmach, instytucjach i ludności podbitych terytoriów, dochodach uzyskiwanych ze sprzedaży surowców (głównie ropy naftowej i gazu ziemnego), handlu ludźmi, a także obiektami zabytkowymi pozyskiwanymi z muzeów i stanowisk archeologicznych. Niewielki udział w budżecie ISIS mają wpłaty od bogatych sponsorów z Kataru i Arabii Saudyjskiej.

Słowa kluczowe: ISIS, Syria, Irak, finansowanie terroryzmu.

Mianem „Państwa Islamskiego” (ISIS – Islamic State of Iraq and Syria) określa się sunnicką organizację, która metodami terrorystycznymi usiłuje narzucić islam i prawo koraniczne na opanowanych przez siebie terytoriach. Wykorzystując powojenny chaos, jaki w Iraku zapanował po wycofaniu wojsk amerykańskich, i destabilizację w Syrii w czasie wojny domowej, po roku 2011 opanowała ona rozległe terytoria północnego Iraku i Syrii z takimi ośrodkami jak Aleppo – największe miasto Syrii, oraz Mosul – największy ośrodek północnego Iraku. Stolicę ustanowiono w syryjskim mieście Rakka nad Eufratem. Ekspansja „Państwa Islamskiego” była możliwa dzięki napływowi żołnierzy-ochotników, a przede wszystkim dzięki sprawnemu systemowi pozyskiwania środków finansowych. Terror jaki wprowadzono w stosunku do nie-muzułmanów, a także muzułmanów odmawiających współpracy, upubliczniane mordy dokonywane na porwany dziennikarzach i turystach z Zachodu, chrześcijanach egipskich i syryjskich, jazydach, a także zamachy organizowane w Europie, spowodowały powszechne oburzenie światowej opinii publicznej, która domagała się od mocarstw szybkiej likwidacji „Państwa”. Mimo deklarowanego zjednoczenia wszystkich stron zainteresowanych

normalizacją stosunków na Bliskim Wschodzie, „Państwa Islamskiego” wciąż nie udało się wyeliminować ze sceny politycznej. Działanie organizacji terrorystycznej przez tak długi okres mimo deklarowanej przez wszystkie liczące się siły świata woli jej zniszczenia, musi wydawać się ogromnym paradoksem. Sytuacja ta skłania do postawienia pytania: jak to jest możliwe, aby „Państwo Islamskie” mogło funkcjonować przez ponad dekadę, jeżeli wszystkie państwa sąsiadujące i wszystkie mocarstwa życzą sobie jego likwidacji? Częściową odpowiedź na to pytanie można uzyskać badając ekonomiczne podstawy „Państwa Islamskiego”.

Źródła finansowania ISIS

Aktywizacja działalności *ISIS* jako jednej z najpotężniejszych organizacji terrorystycznych zmusza do podjęcia rygorystycznych środków kontroli jej środków pieniężnych. Identyfikacja oraz skuteczne blokowanie kanałów wsparcia finansowego terrorystów powinno być jednym z kluczowych obszarów walki przeciwko *ISIS*. W związku z tym w 2014 roku badaniem źródeł finansowania *ISIS* zajęła się Grupa Specjalna ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy (*Financial Action Task Force on Money Laundering — FATF*)¹. Celem czteromiesięcznego projektu było zidentyfikowanie sposobów pozyskiwania środków przez *ISIS*, ich transfer oraz wykorzystanie. Obecnie specjaliści wskazują na kilka niezależnych źródeł finansowania tej najbogatszej obecnie organizacji terrorystycznej, która stworzyła imperium finansowe pozwalające finansować akcje zbrojne i kontrolować rozległe terytorium. Źródła te zostały szczegółowo opisane w licznych raportach, w tym w raportach wykonanych dla potrzeb agend ONZ². Szacunki ogólnych przychodów *ISIS* na koniec 2015 roku, opiewają na od 0,5 do 7 mld dolarów. Ogólna wizja potencjału gospodarczego *ISIS* i alokacji jej zasobów finansowych pochodzi z francuskiej strony internetowej, a dane na niej zamieszczone są zgodne z danymi z innych źródeł. We wrześniu 2014 r. dzienne przychody *ISIS* szacowano na około 3 mln dolarów, co daje łączną wartość aktywów 1,3 mld dolarów³ (Несмиян, Мюрид 2016).

W odróżnieniu od innych grup, które są uzależnione od sponsorów, darczyńców, *ISIS* była niezależna finansowo z powodu angażowania się w

¹ Organizacja utworzona w 1989 roku w Paryżu z inicjatywy Francji przez siedem państw (USA, Japonia, Niemcy, W. Brytania, Francja, Kanada i Włochy), do których obecnie należą 33 państwa. Jej celem jest wypracowanie zbiorowych środków zwalczania działalności przestępczej polegającej na wprowadzaniu w obieg pieniędzy pochodzących z działalności przestępczej

² *Report of the Secretary-General on the threat posed by ISIL (Da'esh) to international peace and security and the range of United Nations efforts in support of Member States in countering the threat*, 29 January 2016, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/023/53/PDF/N1602353.pdf?OpenElement>

³ M. Chulov, *How an arrest in Iraq revealed Isis's \$2bn jihadist network*, The Guardian, June 15, 2014, <http://www.theguardian.com/world/2014/jun/15/iraq-isis-arrest-jihadists-wealth-power>.

niezwykle skuteczną działalność przestępczą. *ISIS* otrzymuje dochody z kilku głównych źródeł wymienionych poniżej w kolejności ich znaczenia (Heißner, Neumann, Holland-McCowan, Basra, 2017, s. 3):

- 1) nielegalne zyski z okupacji terytorium: rabunek banków, kontrola pól naftowych i rafinerii, a także kradzież aktywów gospodarczych i nielegalne opodatkowanie towarów i gotówki płynących tranzytem przez kontrolowane terytorium;
- 2) sprzedaż gazu i ropy naftowej;
- 3) produkcja fosforanów;
- 4) produkcja cementu;
- 5) produkcja rolnicza;
- 6) porwania dla okupu, handel ludźmi oraz ludzkimi organami;
- 7) kontrola zasobów wodnych i hydroelektrowni;
- 8) podatki;
- 9) handel starożytnymi artefaktami;
- 10) prywatne datki.

Według badań *CNNMoney* z 2015 r. „Państwo Islamskie” odrzuciło stary model Al-Kaidy oparty na bogatych dawcach z nad Zatoki Perskiej, przechodząc na samofinansowanie. Nie oznacza to bynajmniej, że *ISIS* nie otrzymuje datków od prywatnych sponsorów (głównie z Kataru i Arabii Saudyjskiej), ale stanowią one raczej mało znaczący element przychodów, z których następnie pokrywa się koszty utrzymania wojska i prowadzenia działań bojowych (Горшков 2014). Według danych Kongresowej Służby Badawczej USA, bojownicy zarabiają od 400 do 1200 USD miesięcznie, plus po 50 dolarów dla żon i 25 USD za każde dziecko. Zdaniem zespołu analityków ONZ, wysoko wykwalifikowani inżynierowie i technicy mogą tam zarobić 1500 USD miesięcznie (Кемаль 2015; Махди 2017).

Oprócz tego *ISIS* wprowadziło i produkuje swoją walutę - złoty dinar, zawierający 4,25 grama złota, wzorowany na walucie Kalifatu sprzed 1300 lat (York, 2015, s. 32). Jednocześnie został wyemitowany srebrny dirham, który ma 2 gramy srebra, oraz moneta miedziana. Plan stworzenia własnej waluty dżihadyści ogłosili w 2014 r. w Bejrucie następującą deklaracją: „Bóg chce, aby monety kilku typów zostały wytopione ze złota, srebra i miedzi, podobnie jak w czasach kalifów siódmego wieku”. Celem wprowadzenia własnych monet było zastąpienie „tyranicznego systemu walutowego narzuconego muzułmanom, który służył ich uciskowi” (Alexander, Alexander 2015, s. 66). 24 czerwca 2015 roku ogłoszono emisję dinarów, których kurs wynosił 139 dolarów amerykańskich⁴. Pod koniec 2015 roku turecka policja wykryła i zlikwidowała podziemną mennicę produkującą dinary w mieście Gaziantep. Źródła

⁴ J. Ensor, *Islamic State announces its own currency*, 14 Nov 2014, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/islamic-state/11230324/Islamic-State-announces-its-own-currency.html>;

pochodzenia środków finansowych ISIS zostały przeanalizowane w kolejnych akapitach.

Ropa naftowa

Pod koniec września 2014 r. koalicja państw zachodnich rozpoczęła uderzenia powietrzno-rakietowe na pozycje „Państwa Islamskiego” na terenie Syrii, rozszerzając w ten sposób zasięg dotychczasowych działań militarnych. Jednymi z ważniejszych celów w Syrii były rafinerie oraz kontrolowane przez ISISS instalacje wydobywcze ropy naftowej i gazu ziemnego. Ataki te nie były przypadkowe, bo to właśnie dzięki wydobyciu, przerobieniu i sprzedaży ropy naftowej ISIS stworzyło imperium finansowe, które jest w stanie utrzymać armię i sprawować skuteczną kontrolę zajętych terenów (Godlewski 2015, s. 55-61).

Znaczący udział w strukturze dochodów ISIS odgrywają zyski ze sprzedaży ropy naftowej. Irak zajmuje 4 miejsce na świecie pod względem wartości eksportu ropy naftowej, a na terytorium tego państwa jest 40% światowych rezerw tego surowca. Przed początkiem wojny domowej w Syrii w marcu 2011 r. sektor naftowy był filarem gospodarki Syrii, a kraj produkował około 380 000 baryłek dziennie i eksportował - głównie do Europy - przynosząc w 2010 roku ponad 3 mld dol. Przychody stanowiły około jednej czwartej środków budżetu państwa. Zdaniem analityków, w 2014 r. ISIS kontrolowała aż 11 pól naftowych w Syrii w Deir ez-Zor i w prowincji Rakka. Największym z nich jest Al-Omar, Tanak i Jarfa. Całkowita wydajność produkcji stanowi 75 000 baryłek dziennie. W Iraku, według Międzynarodowej Agencji Energii, pod kontrolą terrorystów jest 13 pól naftowych w prowincji Niniwa, al-Anbara, Salaheddiin i Kirkuk o łącznej zdolności produkcyjnej 60.000 baryłek dziennie (Mroue, 2014). ISIS sprzedaje ropę naftową i inne towary wykorzystując stare szlaki przemytu narkotykowego przecinające tereny kontrolowane przez Kurdów, Turcję i Jordanię.

Produkcja ropy naftowej przez ISIS w 2014 r. wynosiła według szacunków blisko 50 000 baryłek dziennie, co stanowiło mniej niż połowę potencjału tych złóż. Dochody z tego tytułu wynosiły do 1,6 mln dolarów dziennie.

ISIS zyskała również kontrolę nad dwoma rafineriami ropy naftowej w Syrii i Iraku, a także kontroluje kilka przepompowni w obu krajach. Państwo Islamskie w 2014 r. odniosło kolejny - po zajęciu Mosulu - sukces. Przejęło kontrolę nad miastem Bajdzi (*Bajji*), gdzie znajduje się największa iracka rafineria ropy. Rafineria w Bajdzi, do której prowadzą ropociągi ze wszystkich irackich pól naftowych, zaopatruje w produkty rafineryjne 11 z 18 irackich prowincji. W listopadzie 2014 r. rafineria w Bajdzi została odbita z rąk dżihadystów przez armię iracką wspieraną przez lotnictwo sojusznicze państw zachodnich. Dżihadystom nie udało się uruchomić rafinerii. Bez dużych obiektów rafineryjnych ISIS ucieka się do małych, ruchomych rafinerii, które mogą produkować do 500 baryłek dziennie.

Ogólnie rzecz biorąc, *ISIS* kontrolowała ponad 60% wydobycia ropy naftowej w Syrii i mniej niż 10% w Iraku. Całkowita wydajność produkcji wynosiła od 80 do 120 tys. baryłek dziennie, a zysk stanowi od 2 mln do 4 mln dolarów dziennie (baryłki ropy na czarnym rynku są sprzedawane po obniżonej cenie od 25 do 50 dol.). Według raportu *Financial Action Task Force*, w 2014 roku cena rynkowa ropy wynosiła 80 dol. za baryłkę, podczas gdy *ISIS* sprzedawała ją po 20 dolarów za baryłkę⁵.

Według szacunków rządu USA, sektor naftowy generuje u terrorystów przychód w wysokości średnio 2 mln dolarów USA dziennie. Na podstawie tych danych, eksperci uważają, że roczny dochód waha się od 730 mln do 1,46 mld dolarów USA⁶. Tak samo uważa Luay Al-Khatteeb, założyciel Irackiego Instytutu Energii, który szacuje, że całkowite dochody *ISIS* z produkcji ropy naftowej wynoszą ok. 2 mln USD dziennie⁷. „*Financial Times*” podawał, że tylko na handlu ropą naftową „Państwo Islamskie” zarabia dziennie ok. 1,5 mln dolarów, a rocznie około 540 mln dolarów. Agencja Reutera w 2014 roku szacowała w swoim raporcie, że dochód z petrobiznesu był większy i kształtował się na poziomie 730-1460 mln dolarów. *ISIS* jest w stanie przemycić ponad 30 000 baryłek ropy naftowej dziennie do sąsiednich krajów.

Sprzedaż ropy po cenach znacznie niższych od światowych, generuje około jednej czwartej dochodu *ISIS*. Państwo Islamskie nie sprzedaje ropy naftowej bezpośrednio odbiorcom. Na miejscu, obok pól naftowych, kupują ją pośrednicy i dealerzy, którzy zajmują się jej transportem i zbytem, zwykle w irackim Kurdystanie, Turcji i Iranie. Nie ma dowodów na wykorzystywanie tej ropy przez zachodnie koncerny naftowe, ale nie można takiej możliwości całkowicie wykluczyć⁸. Według raportu UNAMI, w 2015 roku kwota wpływów ze sprzedaży ropy naftowej i produktów ropopochodnych wyniosła od 400 do 500 mln dolarów⁹. Zdaniem ekspertów, w 2015 roku przychody *ISIS* od sprzedaży ropy naftowej spadły niemal o połowę w porównaniu z rokiem 2014, a ropa przestała być podstawą ekonomii islamistów. Państwo Islamskie musiało zrekompensować straty zwiększając przychody z innych źródeł.

⁵ Jose Pagliery, *Inside the \$2 billion ISIS war machine*. December 11, 2015, <http://money.cnn.com/2015/12/06/news/isis-funding/index.html?iid=EL>

⁶ *Islamic State oil production reduced by air strikes – IEA*, http://uk.mobile.reuters.com/article/idUKKCN0I30ZQ_20141014?irpc=932

⁷ A. Macias, J. Bender, *Here's how the world's richest terrorist group makes millions every day*, Aug. 27, 2014, <http://www.businessinsider.com/isis-worlds-richest-terrorist-group-2014-8?IR=T>

⁸ Les Echos: *Западные компании могут покупать нефть у ИГИЛ*, 21.11.2015, <http://news.am/rus/news/297692.html>

⁹ *Report of the Secretary-General on the threat posed by ISIL (Da'esh) to international peace and security and the range of United Nations efforts in support of Member States in countering the threat*, 29 January 2016, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/023/53/PDF/N1602353.pdf?OpenElement>

Gaz ziemny

Terrorysty przejęli kontrolę nad kilkoma złożami gazu ziemnego w Syrii i Iraku, w tym wielkie irackie złożo Akkas w prowincji Al-Anbar. Zdolność produkcyjna gazu ziemnego, który był pod kontrolą bojowników wynosiła 1.360 m³ o wartości 81,6 mln dolarów¹⁰. Ze względu na niższe ceny gazu ziemnego na rynkach międzynarodowych, produkcja zmniejszyła się o 50%, a zyski spadły o połowę.

Kiedy Państwo Islamskie przejęło kontrolę nad Palmyrą pod koniec maja 2015 r., była to dotkliwa klęska strategiczna prezydenta Baszszara al-Asada. Palmyra to centralny punkt rurociągów tranzytowych gazu z pól gazonośnych w prowincji Hasakah i Deir Ezzor do północno-wschodniej i wschodniej Syrii. Zdobywając Palmyrę „Państwo Islamskie” przejęło kontrolę nad znaczną częścią zasobów i infrastruktury energetycznej Syrii, pozbawiając reżim Asada 45% zasobów gazowych i elektrycznych (Sayigh 2015).

Powszechnym założeniem jest, że interes Państwa Islamskiego w pozyskiwaniu pól gazowych wynika przede wszystkim z chęci nabycia zbywalnych zasobów naturalnych. Ale w przeciwieństwie do ropy naftowej, która może być przerabiana w prowizorycznych instalacjach, gaz wymaga wyrafinowanych urządzeń oczyszczających i specjalnych rurociągów do transportu. Zgodnie z szacunkiem *US Energy Information Administration* (EIA) w czerwcu 2015 r. produkcja gazu w Syrii była o co najmniej 40% niższa niż w okresie przed konfliktem. Po intensyfikacji bombardowań pod koniec roku, ta redukcja została oszacowana na ponad 50%. Do tego należy dodać utratę pola Himreen i Ajil w Iraku. Tak więc dochody *ISIS* od sprzedaży gazu ziemnego w 2015 r. zmniejszyły się o 30% (z 489 mln USD w 2014 r. do 350 mln dolarów¹¹). Państwo Islamskie kontrolowało jeden zakład przetwarzania gazu - znany jako „Conoco” (od nazwy korporacji, która go wybudowała), który znajduje się na południe od Deir Ezzor, choć ma znacząco obniżony poziom produkcji z powodu uszkodzenia i braku fachowej obsługi.

Fosforyty, cement i produkty rolne

„Państwo Islamskie” zdobywając kontrolę nad rozległymi obszarami bogatymi w zasoby naturalne, zajęło także kopalnie fosforytów, w tym kopalnię Akashat położoną w pobliżu Rutby w prowincji al-Anbar w Iraku, a także większość kopalń syryjskich wokół Palmyry (Khnaifess). Roczna produkcja fosforytów za rok 2014 wyniosła 1 mln ton. Pod koniec 2014 r. potencjalne przychody zostały oszacowane na ponad 50 mln USD. *ISIS* sprzedawało je po obniżonej cenie 50 dolarów USA za tonę, przy cenie rynkowej na poziomie 110 dolarów. Sprzedaż fosforytów na czarnym rynku mogła generować 50 mln

¹⁰ Sam Wilkin, *Islamic State oil production reduced by air strikes: IEA*, <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iea-idUSKCN01310320141014>

¹¹ *ISIS Financing in 2015*. Center for the Analysis of Terrorism, May 2016, p.11, <https://www.law.upenn.edu/live/files/5924-isis-financing-2015-reportpdf>

dolarów przychodu rocznie¹². Ponadto, w pobliżu elektrowni Al-Qa'im, znajdującej się pod kontrolą ISIS, produkowano również kwas siarkowy (1,5 mln ton w 2014 r.) i kwas fosforowy (400 000 ton w 2014 r.). Przetwarzanie fosforytów wymaga zaawansowanych technologii, które nie były dostępne ISIS, jednak roczne przychody ze sprzedaży tego surowca mogły osiągnąć 620 mln dolarów USA. Trudności transportowe, brak technologii oraz dostępu do portów morskich powodują, że rentowność produkcji fosforytów malała. W 2015 r. produkcja spadła o ok. 20% w porównaniu z 2014 r.¹³

Pod koniec 2014 r. ISIS kontrolowało pięć ważnych cementowni: zakład al-Jalabiya, należący do francuskiej firmy Lafarge, z siedzibą w Ayn al-Arab w prowincji Aleppo (łączna zdolność produkcyjna: ponad 3 mln ton na rok¹⁴), Zakłady Cementowe Guris w al-Raqqa (1,5 mln ton na rok), a także zakłady Fallujah, Kubaisa i al-Qa'im w Iraku, których całkowita produkcja wynosi prawie 3 mln ton rocznie. Przychody ze sprzedaży produktów tych przedsiębiorstw mogły wynosić do 583 mln dolarów rocznie, przy średniej cenie rynkowej na poziomie 80 dolarów za tonę. W 2014 r. szacowany dochód roczny wynosił zaledwie 300 mln USD, a w 2015 r. zmniejszył się praktycznie trzykrotnie - do około 100 mln USD z powodu utraty fabryki Ayn al-Arab i redukcji produkcji w innych zakładach¹⁵.

Z irackich prowincji Niniwa i Salah al-Din, przejętych przez ISIS, pochodziło ponad 30% krajowych zbiorów pszenicy i 40% jęczmienia. W 2014 r. ISIS uzyskał ze sprzedaży 700 ton zboża przychód w wysokości około 120 mln dolarów¹⁶.

Według Organizacji Wyżywienia i Rolnictwa przy ONZ (FAO), terroryści transportują pszenicę do Syrii, aby przerobić ją na mąkę, a następnie sprzedają ją do innych krajów przez pośredników. Dochód z handlu pszenicą i jęczmieniem na czarnym rynku może wynosić od 120 mln dolarów do 200 mln dolarów rocznie (zakładając zdyskontowaną cenę 50%)¹⁷.

¹² Jean-Charles Brisard and Damien Martinez, *Islamic State: The economy-based terrorist funding*, http://cat-int.org/wp-content/uploads/2016/06/White-Paper-IS-Funding_Final.pdf

¹³ *ISIS Financing in 2015*. Center for the Analysis of Terrorism, May 2016, p.13, <https://www.law.upenn.edu/live/files/5924-isis-financing-2015-reportpdf>

¹⁴ N. Huet, S. Westall and P. Char, "Lafarge evacuates Syrian plant on security grounds", Reuters, 25 September 2014; Lafarge evacuates Syrian plant on security grounds, <http://www.reuters.com/article/2014/09/25/syria-crisis-lafarge-idUSL6N0RQ2NE20140925>

¹⁵ *ISIS Financing in 2015*. Center for the Analysis of Terrorism, May 2016, p.13, <https://www.law.upenn.edu/live/files/5924-isis-financing-2015-reportpdf>

¹⁶ A.Macias, J.Bender, *Here's how the world's richest terrorist group makes millions every day*, Aug. 27, 2014, <http://www.businessinsider.com/isis-worlds-richest-terrorist-group-2014-8?IR=T>

¹⁷ *Global information and early warning system on Food and Agriculture (GIEWS) office*, <http://www.fao.org/3/a-i3898e.pdf>

Porwania i okupy

Najskuteczniejszym sposobem finansowania ISIS jest terror wobec miejscowych obywateli i turystów z całego świata. Od momentu powstania organizacja uzupełnia swoje rezerwy finansowe uzyskując okupy za porwanych ludzi. Przychody z okupów wynoszą od 20 do 45 mln dolarów rocznie, zgodnie z badaniami przeprowadzonymi przez *New York Times* w 2014 r. Szacunki rządowe USA świadczą o tym, że w latach 2008 - 2014 Al-Kaida, ISIS, a także oddziały i filie obu grup otrzymały co najmniej 222 mln dolarów jako okup za porwane osoby¹⁸. Większość państw zachodnich płaciła okupy za swoich obywateli, którzy zostali porwani, mimo rezolucji ONZ, która zabrania finansowania terrorystów w ten sposób. Zakładnicy japońscy, za których odmówiono okupu, zostali zamordowani, a sfilmowaną egzekucję zamieszczono w internecie.

Zdaniem amerykańskiego Ministerstwa Skarbu, zdecydowana większość porwanych osób to syryjscy chrześcijanie i Jazydzi. Jazydzi są obecnie najbardziej zagrożoną mniejszością religijną w obrębie basenu Morza Śródziemnego. Osób tego wyznania jest zaledwie kilkadziesiąt tysięcy i to właśnie oni są głównym celem morderstw dokonywanych przez radykalnych islamistów. Tradycja religijna jazydów ma ponad 2500 lat, co oznacza, że religia ta daleko wyprzedza Mahometa. Ponadto, kobiety Jazydów o jasnej karnacji mocno odznaczają się wśród innych mieszkańców Iraku. Małżeństwa Jazydów zawierane były przez wieki w lokalnych społecznościach, co pozwoliło im na zachowanie cech ich aryjskich przodków. Przez wieki ta grupa etniczna przetrwała wiele ludobójstw. Mieszkają na terenie Iraku od wieków i to właśnie tam najczęściej są obiektem ataków. Kobiety zazwyczaj porywane są w charakterze niewolnic, których główną rolą jest danie potomka o idealnych rysach twarzy. W sierpniu 2014 roku na północy Iraku, niedaleko granicy z Syrią, Państwo Islamskie odbiło z rąk Kurdów miasto Sindżar – jedno ze skupisk Jazydów. Zmusiło to do ucieczki dziesiątki tysięcy ludzi. Fanatycy mordowali wszystkich, którzy nie chcieli podporządkować się władzy samozwańczego kalifa i przejść na islam. Kilkaset osób zostało przez IS zatrzymanych i uwięzionych. Jazydzkie kobiety i dzieci sprzedawano na targach niewolników a dziewczęta dawano za żony bojownikom lub robiono z nich niewolnice seksualne (Kaczorowski 2015). Szacuje się, że z północnego Iraku uciekły przed dżihadystami dwa miliony osób: jazydzi, chrześcijanie, szyici i żydzi. Wszyscy oni są traktowani jako heretycy zasługujący na śmierć. ISIS regularnie chwyta Jazydów, a następnie żąda płatności w wysokości 3 000 USD w ciągu doby. (Alexander, Alexsnder 2015, s. 51-60). ISIS porwała też setki asyryjskich chrześcijan, wymagając za każdego po 1700 dolarów. W 2014 r. przychody z tego typu płatności wyniosły między 35 a 45 mln dolarów, co stanowiło 12% całkowitych wpływów do budżetu islamistów. W zamian za

¹⁸ *Emerging Terrorist Financing Risks, FATF Report, Paris 2015, p.18.*

uwolnienie 200 irackich Jazydów w styczniu 2015 roku została wypłacona kwota 850 tys. dolarów. Kobiety i dziewczęta nie wykupione przez rodziny były sprzedawane poprzez sieć handlu ludźmi oraz na rynkach niewolników¹⁹.

Często okup za porwanych ludzi płaci się gotówką przez kurierów, którzy dostarczają pieniądze terrorystycznym ugrupowaniom (Проханов, Ивашов, Шурыгин 2016). Wykup może być również wypłacony za pośrednictwem finansowych instytucji, takich jak banki, kantory, firmy ubezpieczeniowe, prawnicy czy za pośrednictwem innych systemów przekazywania pieniędzy, takich jak nieformalny system finansowy hawala lub hundi²⁰, działający w pełni poza systemem bankowym (Jost, Singh Sandhu, 2000, s. 5). Transfery pieniężne na Bliskim Wschodzie odbywają się tradycyjnie z ręki do ręki „na słowo honoru”, czyli bez żadnej dokumentacji. W ten sposób co roku przekazywane są setki miliardów dolarów, a w niektórych krajach ilość hawalowych pieniędzy jest większa niż obroty banków. Nie ma rachunków, dowodów wpłaty, nikt nie zapisuje nawet nazwisk. Nieformalna bankowość nie pozostawia widocznych śladów, wskazujących na dokonanie transakcji. Pośrednicy hawala nie prowadzą oficjalnych zestawień i nie podlegają kontroli, dopóki ich proceder nie zostanie ujawniony lub namierzony przez odpowiednie służby. Terrorysty, międzynarodowe grupy przestępcze, osoby chcące pozostać anonimowe, imigranci i wszyscy korzystający z systemu hawala, nie podlegają bankowej biurokracji i urzędniczej kontroli. I właśnie dlatego w ostatnich latach rośnie w siłę „czarna hawala” - idealny sposób na pranie brudnych pieniędzy i finansowanie terroryzmu. Dalsze śledzenie pieniędzy jest skomplikowane przez fakt, że uprowadzenia mogą odbywać się w innym państwie niż wypłata okupu. System hawala pełni rolę nieformalnej bankowości, wykorzystywanej przez terrorystów w rozliczeniach na całym świecie. Za pomocą hawali dokonywano między innymi transferów dla pilotów – zamachowców podczas przygotowywania ataków na World Trade Center i Pentagon w 2001 roku czy w czasie organizowania zamachów na amerykańskie ambasady w Kenii i Tanzanii w 1998 roku (Dietl, Hirschmann, Tophoven, 2011, s. 313; Wheatley 2005, s. 358.)

Współcześnie system hawala opiera się na sieci pośredników zwanych *hawaladare* lub „bankami hawala”, działającymi zazwyczaj nieoficjalnie, pod

¹⁹ *Report of the Secretary-General on the threat posed by ISIL (Da'esh) to international peace and security and the range of United Nations efforts in support of Member States in countering the threat*, 29 January 2016, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/023/53/PDF/N1602353.pdf?OpenElement> [Islamic State – ISIS funded by sales of oil, captured women and taxes Christians must pay to stay alive: and how banks are used to finance terrorism](http://www.antimoneylaunderinglaw.com/2014/09/islamic-state-who-finances-isis-and-bank-risk-factors-for-terrorist-financing.html), <http://www.antimoneylaunderinglaw.com/2014/09/islamic-state-who-finances-isis-and-bank-risk-factors-for-terrorist-financing.html>

²⁰ Pojęcia te są stosowane zamiennie i oznaczają ten sam system nieformalnej bankowości (P. M. Jost, H. Singh Sandhu, *The Hawala Alternative Remittance System and its Role in Money Laundering*, Lyon 2000, p. 5.)

przykryciem innej działalności gospodarczej np. biura podróży, kantoru wymiany walut, pralni, restauracji, barów typu kebab, firmy spedycyjnej itp. Wskazuje się iż niektóre typy działalności gospodarczej, bardziej niż inne mogą być zaangażowane w proceder hawala. Wskazać należy tutaj firmy typu eksport-import, biura podróży, jubilerów, wypożyczalnie samochodów, kantory czy sprzedaż dywanów.

Pośrednik hawala prowadzi de facto podziemny bank, udzielając pożyczek, przyjmując wpłaty i realizując przelewy na całym globie, praktycznie bez użycia oficjalnego systemu bankowego, używając jednorazowych haseł, na przykład cytatów z Koranu, imion, umówionych słów lub kodu cyfr, które wpłacający w jednym państwie wskazuje pośrednikowi a odbierający pieniądze w innym państwie, podaje przy odbiorze przekazanej w ten sposób sumy (The Role of Hawala..., 2013, s. 19). Najważniejszą cechą systemu hawala jest szybkość dokonywanych transferów, anonimowość, możliwość przekazania praktycznie dowolnej kwoty, brak jakiegokolwiek formalności czy dokumentów oraz pozostawanie całkowicie niewidocznym dla oficjalnego systemu bankowego. Istotne są również opłacalność, niezawodność i uniknięcie opodatkowania. W ten sposób na całym świecie miliardy dolarów przemycane są dzięki systemowi hawala, omijając tym samym wszelkie obostrzenia, nałożone przez państwa i instytucje kontroli finansowej. Raport Grupy Specjalnej ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy z 2013 roku wskazuje na istnienie różnych typów pośredników hawala, począwszy od działających w miarę możliwości oficjalnie, poprzez model hybrydowy, często pozostających niewidocznymi dla odpowiednich służb oraz typowy kryminalny i nielegalny model pośredników.

Podatki

Trudna sytuacja finansowa Kalifatu, będącą m.in. rezultatem spadku cen ropy i intensyfikacji nalotów na instalacje naftowe i stanowiska bojowe, wymusza obciążanie mieszkańców coraz to wyższymi podatkami. Sprawę komplikuje również, obowiązujący w religii islamskiej, zakaz pracy zarobkowej dla kobiet. W 2014 r. roku, kiedy budżet „Państwa Islamskiego” wyniósł ponad 2 mld dolarów²¹ największym źródłem przychodów pochodziła z „podatków” od mieszkańców zajętych przez dżihadystów terenów. Państwo Islamskie zarobiło w 2014 roku aż 360 mln dolarów na ściąganiu „podatków”, a w 2015 roku - już 800 mln dolarów. Bez tych pieniędzy terroryści nie mogliby opłacić swoich bojowników. Na przykład dochód *ISIS* z podatków i wymuszeń w irackim mieście Mosul wynosił prawie 12 mln dolarów miesięcznie. Bank Kredytowy Raqqa przekształcił się w funkcjonującą administrację podatkową, a

²¹ Jose Pagliery, *Inside the \$2 billion ISIS war machine*. December 11, 2015, <http://money.cnn.com/2015/12/06/news/isis-funding/index.html?iid=EL>

wszystkie małe przedsiębiorstwa i sklepy płacą terrorystom co dwa miesiące haracz w zamian za „bezpieczeństwo”²².

W 2015 r. ważnym źródłem dochodów ISIS stało się „opodatkowanie” i konfiskaty. ISIS opracowało kompleksowy system konfiskaty własności i aktywów, w tym w bankach. Tylko w irackich prowincjach z filii banków zostały przejęte środki pieniężne w łącznej wysokości 1 mld dolarów, a w samym Mosulu przejęto 675 mln USD. ISIS konfiskowało również domy urzędników państwowych i innych osób, którzy wyjeżdżali z kontrolowanych obszarów, sprzedając je na rynku lokalnym, oferując zniżki dla swoich członków.

Utrata znacznej części terytorium w latach 2015-2016 i spadek cen ropy naftowej zmusiło „Państwo Islamskie” do nakładania nowych podatków i obniżenia wynagrodzeń swoim bojownikom. Ponadto wciąż spadała liczba ludzi żyjących pod kontrolą islamistów z ISIS (9 mln w 2015, 6 mln w 2016). Aby ratować budżet „Państwo Islamskie” ustanawiało kary pieniężne za brak znajomości prawa szariatu, za noszenie rękawiczek, zbyt ciasnych ubrań, przycinanie brody, itd. Najwięcej musieli płacić szyici, inne mniejszości religijne i każdy, kto pracował wcześniej dla rządu irackiego lub syryjskiego. Certyfikat „skruchy” kosztował od 200 dolarów do nawet 2,500 tys. (zapewne w zależności od tego, jaką kiedyś pełnił funkcję)²³.

Podatek jest właściwie haraczem pobieranym od kilku milionów cywilów, którzy mieszkali na terenie zajmowanym przez dżihadystów. *CNN Money* (powołując się na *Geneva Centre for Security Policy*) twierdzi, że mieszkańcy płacą tam wiele podatków, w tym takie, których wcześniej nie było. Ogólnie rzecz biorąc, dzięki systemowi podatkowemu kapitał finansowy terrorystów mógł być zwiększony o 30 mln dolarów miesięcznie²⁴. Wszystko w Państwie Islamskim podlegało opodatkowaniu. Zgodnie z Genewskim Centrum Polityki Bezpieczeństwa:

1. osoby pracujące płaciły podatek dochodowy w wysokości 10 proc.;
2. podatek od działalności gospodarczej: 10 -15 proc.;
3. podatek od sprzedaży: 2 proc.;
4. wszystkie wypłaty gotówkowe banków: 5 proc.;
5. leki: 10-35 proc.

Wprowadzono też opłaty za naukę w szkole (22-43 dolary miesięcznie) i za studia (65 dolarów), za korzystanie z dróg (200-1000 dolarów). Tylko wpływy z

²² A.Macias, J.Bender, *Here's how the world's richest terrorist group makes millions every day*, Aug. 27, 2014, <http://www.businessinsider.com/isis-worlds-richest-terrorist-group-2014-8?IR=T>

²³ *ISIS nakłada podatek na kobiety za nie noszenie szalików, dla mężczyzn za przycinanie brody*, 7 czerwca 2016, <https://ndie.pl/isis-naklada-podatek-kobiety-noszenie-szalikow-dla-mezczyzn-przycinanie-brody/>;

²⁴ Thorndike Joseph, *How ISIS is using taxes to build a terrorist State*, <http://www.forbes.com/sites/taxanalysts/2014/08/18/how-isis-is-using-taxes-to-build-a-terrorist-state/>.

opłat od ciężarówek dawały około 900 mln USD na rok²⁵. Tysiąc dolarów kosztował też wyjazd w celu utrzymania rodziny. Bojownicy pobierali opłatę nie tylko za pozwolenie, ale również za tymczasową ochronę domu²⁶.

W celu ustalenia kontroli administracyjnej i cywilnej na okupowanym terytorium *ISIS* wprowadziło podatki na prowadzących różnorodną działalność komercyjną. Według szacunków, tylko w Mosulu zwiększyło to budżet *ISIS* o 8 mln dolarów miesięcznie. Podatek musiały też płacić nie-muzułmańskie wspólnoty religijne (znany jako *dżizja*, ang. *Jizyah*). W oświadczeniu z lutego 2014 r., które zostało podpisane przez Abu Bakr al-Baghdadiego, chrześcijanie byli zmuszeni do płacenia podatku *dżizja*, jeśli nadal chcieli żyć na terenach pozostających pod kontrolą *ISIS* i pod jego „ochroną”. Wysokość podatku została określona z uwzględnieniem możliwości mających go uiszczać osób. Podatek pobierany był dwa razy w roku, przy czym najbogatsi byli zobowiązani do zapłaty ekwiwalentu połowy uncji złota (na dzień wydania oświadczenia było to 664\$), przedstawiciele klasy średniej połowę tej sumy, natomiast najbiedniejsi – 1/4 sumy albo około 166\$. Chrześcijanie mogli żyć na terenach opanowanych przez *ISIS* i praktykować swoją religię, dopóki przestrzegali ustalonych reguł, do których należy m.in.: zakaz obnoszenia się z symbolami religijnymi poza kościołami (jak np. krzyż czy Biblia), zakaz remontowania miejsc kultu religijnego, uderzania w dzwony, ewangelizacji, publicznych modlitw, sprzedaży wieprzowiny i alkoholu muzułmanom (również picia alkoholu w miejscach publicznych), jak i noszenia broni. W zamian za uiszczanie *dżizji* i przestrzeganie powyższych zasad, chrześcijańskie kościoły miały pozostać bezpieczne, obywatele mieli zachować swoją własność (Christie 2014, s. 11).

Jednym ze źródeł dochodów dla *ISIS* był podatek od wynagrodzeń pracowników rządowych nadal wypłacanych przez rządy w Damaszku i Bagdadzie. W Iraku *ISIS* pozwalało tym pracownikom udawać się do miasta Tikrit, aby odbierać tam swoje wynagrodzenia. Ale w drodze powrotnej ludzie ci musieli zapłacić 50% podatku dochodowego. Mając na uwadze ten strumień pieniędzy zasilających *ISIS*, władze Iraku zdecydowały 6 sierpnia 2015 r. o zawieszeniu wypłat wynagrodzeń dla pracowników pracujących na obszarach kontrolowanych przez *ISIS*. Był to poważny cios zarówno dla *ISIS*, jak i dla samych mieszkańców²⁷. A jeśli ktoś chciał opuścić *ISIS* w celu odwiedzenia rodziny, „Państwo Islamskie” pobierało opłatę wynoszącą 1000 USD i

²⁵ *Report of the Secretary-General on the threat posed by ISIL (Da'esh) to international peace and security and the range of United Nations efforts in support of Member States in countering the threat*, 29 January 2016, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/023/53/PDF/N1602353.pdf?OpenElement>

²⁶ „Państwo Islamskie” sownie opłaca swoich bojowników. I nakłada nowe „podatki”, 13 grudnia 2015, <http://tvn24bis.pl/ze-swiata,75/panstwo-islamskie-coraz-wiecej-zarabia-na-podatkach,602569.html>

²⁷ T.Stasiuk, *Mieszkańcy ISIS mierzą się z brutalną rzeczywistością*, 27-09-2015, <https://www.pb.pl/mieszkanicy-isis-mierza-sie-z-brutalna-rzeczywistoscia-807093>

wymagało przekazania całej własności wyjeżdżającego - na wypadek gdyby planował on wyjechać na stałe.

Zgodnie z zasadami islamu, *ISIS* wdrożył tzw. zakat, charytatywny podatek w wysokości 2,5% dochodów, który płacić są zobligowani wszyscy muzułmanie. W przeciwieństwie jednak do swoich obietnic, *ISIS* nie rozprawdzało tych pieniędzy wśród potrzebujących. Podczas gdy ubodzy mieszkańcy Kalifatu stawali się coraz biedniejsi, bojownicy islamscy, szczególnie ci pochodzący z innych krajów (nawet zachodnich), dalej mogli cieszyć się stosunkowo wysokim standardem życia. Zagraniczni członkowie *ISIS* mieszkali w luksusowych warunkach, prowadząc nierzadko zachodni styl życia, nie płacąc też podatku od wynagrodzeń. Mimo malejących przychodów *ISIS* nadal płaciło zagranicznym bojownikom relatywnie wysokie pensje, sięgające 1000 USD miesięcznie, jak wynika z danych amerykańskiego Departamentu Skarbu. Bazując na tych szacunkach, roczny koszt wynagrodzeń dla bojowników może kształtować się na poziomie 360 mln USD.

Z kolei organizacja badawcza RAND²⁸ ocenia, że w 2014 r. łączne zarobki *ISIS* wyniosły 1,2 mld USD, zaś z tej sumy około 500 mln miało charakter jednorazowy, pochodziły bowiem ze skradzionych depozytów w państwowych bankach w Iraku.

Sprzedaż obiektów zabytkowych

Syria i Irak to kraje o najbogatszym dziedzictwie kulturowym na świecie. Znajdują się tam zabytki z Mezopotamii oraz sześć miejsc znajdujących się na liście dziedzictwa światowego UNESCO. Grabież zabytków nie została zapoczątkowana przez *ISIS*. Każda grupa zaangażowana w wojnę domową w Syrii plądrowała zabytki. Wojska rządowe pozwoliły na grabież Apamei, a antyrządowi rebelianci wymieniali zagrabione zabytki na broń. *ISIS* także zarabiała miliardy, sprzedając zabytki na czarnym rynku, chociaż deklarowała, że nie zniszczy i nie sprzeda starożytnych zabytków Palmyry (Rasheed 2015, s. 58).

Częścią strategii *ISIS* było systematyczne niszczenie i grabież dóbr kultury. Zostało to podkreślone w licznych deklaracjach ONZ, w tym Rezolucji

²⁸ Korporacja RAND - amerykański think tank i organizacja badawcza non-profit, pierwotnie sformowana dla potrzeb Sił Zbrojnych Stanów Zjednoczonych. Założona 14 maja 1948 roku w Santa Monica w Kalifornii na bazie rozpoczętego w końcu 1945 roku wojskowego Projektu RAND (pierwszy raport RAND ukazał się już w maju 1946 roku). W późniejszym okresie organizacja pracowała także dla innych organizacji rządowych i komercyjnych. Obecnie RAND posiada około 1600 pracowników w sześciu siedzibach – trzech w USA: Santa Monica w Kalifornii, Arlington w Wirginii i Pittsburghu (Pensylwania), oraz trzech w Europie: Lejdzje w Holandii, Berlinie i brytyjskim Cambridge. Zdaniem niektórych nazwa RAND jest skrótowcem od Research And Development. Korporacja RAND jest znana z dużego wkładu w naukę, zwłaszcza w metody ilościowe, na polu m.in. badań operacyjnych, rozwoju badań nad sztuczną inteligencją czy Internetu. Obecnie RAND prowadzi badania na tak różnych polach jak obronność i terroryzm, stosunki międzynarodowe, edukacja czy zdrowie publiczne.

69/281 Generalnego Zgromadzenia, zatytułowaną „Ratowanie dziedzictwa kulturowego Iraku” i w rezolucji 2199 (2015) Rady Bezpieczeństwa, w której Rada ustanowiła zakaz handlu starożytnościami nielegalnie wywiezionymi z Iraku od 6 sierpnia 1990 roku i z Syrii od 15 marca 2011 roku i uznała, że handel starożytnościami jest potencjalnym źródłem finansowania organizacji terrorystycznych²⁹.

Według ekspertów zajmujących się antykami, grabież i sprzedaż antyków w Syrii i Iraku stała się wielkim biznesem dla „Państwa Islamskiego”, co przyczynia się znacząco do wzrostu przychodów ugrupowania. Grabież zabytków przynosi na czarnym rynku zysk 7 mld dolarów, a część z tych pieniędzy ląduje w kieszeniach terrorystów. Duża część z tej gotówki pochodzi bezpośrednio z europejskich i amerykańskich kieszeni. Antyki pojawiają się w sklepach z pamiątkami w regionach turystycznych Libanu i Turcji, ale raporty mówią też o kilku sklepach w centrum Londynu. Inne szacują, że antyki z Syrii i Iraku mogą być warte od 250 do kilkuset tysięcy dolarów każdy, i często pojawiają się na legalnych aukcjach w Stanach Zjednoczonych i Europie.

ISIS otrzymuje dochód od zabytków kultury na dwa sposoby: sprzedaży archeologicznych pamiątek i pobieranie opłat od przemytników artefaktów z terytorium ISIS. Trudno jest oszacować łączną kwotę zysku ISIS po sprzedaży artefaktów, zwłaszcza biorąc pod uwagę fakt, że takie działania są prowadzone w całej Syrii w centrum konfliktu, a nie tylko w regionach kontrolowanych przez ISIS. *National Geographic* informuje, że zgodnie z danymi, które zostały zawarte na dyskach, zajętych przez siły bezpieczeństwa Iraku, ISIS i inne grupy przestępcze działające w Syrii, mogły zarobić dziesiątki milionów dolarów ze sprzedaży zabytków kultury skradzionych w Syrii. ISIS również zajmowało ponad 4500 stanowisk archeologicznych, z których niektóre są na liście światowego dziedzictwa UNESCO. Według tego samego raportu, 90% zabytków Syrii zlokalizowanych jest w regionach zniszczonych przez wojnę, co stwarza warunki do defraudacji w dużych rozmiarach. W szczególności, organizacja mogła wywieźć z en-Nabucco w Syrii cenne relikwie, wiek których sięga około 8000 lat. Ocenia się, że „Państwo Islamskie” mogło uzyskiwać z handlu dziełami sztuki nawet miliard dolarów rocznie. Szlak przerzutowy prowadzi przez Turcję do Londynu, Paryża i Tokio. W październiku 2015 r. włoska „La Stampa” pisała, że Państwo Islamskie kupuje broń od kalabryjskiej mafii i płaci starożytnymi skarbami z przemytu. Były to m.in. marmurowe rzeźby i wazy. Łupy dżihadystów docierają do portu Gioia Tauro na południu Włoch. Mafiosi potem sprzedają je dalej, zawsze za dużo wyższą cenę niż ta, którą zapłacili. Złodzieje splądrowali wiele muzeów oraz miejsc

²⁹ *Report of the Secretary-General on the threat posed by ISIL (Da'esh) to international peace and security and the range of United Nations efforts in support of Member States in countering the threat*, 29 January 2016, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/023/53/PDF/N1602353.pdf?OpenElement>

wykopaliskowych w Iraku, zaginęła też część eksponatów z Muzeum Narodowego w Bagdadzie³⁰.

Aby zwiększyć przychody ISIS wydawało również pozwolenia na prace archeologiczne, wynajmując własne zespoły szabrowników do wykopalisk archeologicznych, a następnie sprzedając antyki za pośrednictwem sieci brokerów i innych pośredników (Rasheed 2016, s. 215). Ponadto, grupa terrorystyczna nakładła podatki na lokalnych szabrowników w wysokości od 20 do 50 procent ze sprzedaży. Najwięcej są cenione artefakty okresu islamskiego i wyroby ze złota. W rezultacie można prześledzić drogę handlu antykami: ślady prowadzą z Syrii do Bejrutu lub częściej do południowej Turcji, a stamtąd bezpośrednio do Europy – a czasem do Stanów Zjednoczonych. Dżihadyści ISIS mogli zarabiać nawet 200 mln dolarów rocznie, sprzedając antyki na portalach aukcyjnych takich jak eBay. To jeden z głównych źródeł dochodu ISIS. Za pomocą mediów społecznościowych próbują dotrzeć bezpośrednio do odbiorców, by proceder był trudniejszy do wykrycia³¹.

Pod względem funkcjonowania badanego od strony ekonomicznej organizacja terrorystyczna „Państwo islamskie” może przypominać istniejące wielkie ponadnarodowe organizacje przestępcze, takie jak Cosa Nostra, mafia rosyjska, lub Yakuza. ISIS silnie różni się jednak od wspomnianych organizacji. Po pierwsze, nie stara się ona o zachowanie swojej działalności w tajemnicy, ale wprost przeciwnie, wykorzystuje wszelkie możliwości, aby oznajmić światu swoje zamiary, poczynania i metody. Po drugie, w przeciwieństwie do zwykłych organizacji przestępczych, ISIS bardzo dba o ideologiczne, a raczej religijne usprawiedliwienie swojej zbrodniczej działalności. Ponadto, aspiruje ona do pozycji odrębnego państwa, które ma być zarodkiem odrodzonego Kalifatu. Dlatego o wiele więcej podobieństw łączy ISIS nie z Cosa Nostra, ale z najbardziej skuteczną organizacją terrorystyczną, jaką była sto lat temu partia bolszewicka w Rosji. Tak jak ona, ISIS zaangażowane było we wszystko, co mogło generować dochody, tak samo nie wahając się stosować najbardziej krwawy terror. Dzięki temu, zarówno bolszewicy jak i ISIS uzyskali zdolność do szybkiego i skutecznego zmobilizowania ogromnych zasobów finansowych do celów rekrutacji i ekspansji terytorialnej. Rolę bolszewickiej ideologii marksistowskiej odgrywał w przypadku ISIS Koran. Tak jak celem bolszewików była „światowa republika rad”, tak islamiści deklarują wolę ustanowienia „kalifatu światowego”. Jak wiadomo, bolszewicy nie byli całkowicie osamotnieni i pozbawieni wsparcia. Bez pomocy z Niemiec nie zdołaliby się długo utrzymać.

³⁰ B. McKernan, *Isis 'destroys thousands of years of culture almost overnight' as it flees Iraqi army near Mosul*, 15 November 2016, <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/isis-mosul-iraq-army-terrorists-destroy-demolish-nimrud-temples-artefacts-a7418136.html>;

³¹ *ISIS zarabia miliony na handlu antykami*, 07.04.2016, <https://www.o2.pl/artykul/isis-zarabia-miliony-na-handlu-antykami-5980178759271553a>

Podobnie trudno sobie wyobrazić, aby ISIS łupiące niemilosiernie podbite tereny, mogło funkcjonować latami bez zewnętrznego wsparcia.

Literatura

- Alexander, Y., Alexander, D., 2015, *The Islamic State: Combating The Caliphate Without Borders*, Lexington Books, Lanham, Boulder, New York, London.
- Atkins, S. E., 2004, *Encyclopedia of Modern Worldwide Extremists Groups*, Greenwood Publishing Group, Westport, Conn. and London.
- Christie, N., 2014, *Muslims and Crusaders: Christianity's Wars in the Middle East*. Routledge, London.
- Dickinson, E., 2013, Playing with Fire: Why Private Gulf Financing for Syria's Extremist Rebels Risks Igniting Sectarian Conflict at Home, *Analysis Paper*, Number 16.
- Dietl, W., Hirschmann, K., Tophoven, R., 2011, *Terroryzm*, Warszawa.
- Emerging Terrorist Financing Risks*, 2015, FATF Report, Paris.
- Fogaś, A., Verba, V., Wilczyński, P. L., 2016, Aktualne konflikty na Bliskim Wschodzie i ich wpływ na sytuację w Europie, *Przegląd Geopolityczny*, 17, s. 41-49.
- Gerges, F. A., 2017, *ISIS: A History*, Princeton University Press, Princeton, NJ.
- Godlewski, P., 2015, *Ekonomiczne podstawy siły Państwa Islamskiego*, [w:] *Wojna z Kalifatem*. Raport Specjalny Fundacji Amicus Europae, Warszawa.
- Hall, B., 2015, *ISIS. Państwo islamskie*. Wydawnictwo MUZA SA, Warszawa.
- Heißner, S., Neumann, P. R., Holland-McCowan, J., Basra, R., 2017, *Caliphate in Decline: An Estimate of Islamic State's Financial Fortunes*, London.
- Hyra, M., 2016, Zaangażowanie Arabii Saudyjskiej w aktualne konflikty zbrojne na Bliskim Wschodzie – przyczyny i perspektywy, *Przegląd Geopolityczny*, 17, s. 50-62.
- Jost, P. M., Singh Sandhu, H., 2000, *The Hawala Alternative Remittance System and its Role in Money Laundering*, Lyon.
- Kaczorowski, K.P., 2015, *Religie Kurdów: jezdyzm, abl-e haqq, alevizm*. Wydawnictwo Sacrum, Katowice.
- Moubayed, S., 2015, *Under the Black Flag: At the Frontier of the New Jihad*, I.B.Tauris, London, New York.
- Mroue, B., 2014, *Syria, Iraq Oil Controlled by Islamic State Group*, September 25, <http://www.huffingtonpost.com/huff-wires/20140925/ml-islamic-state-oil-glance/>
- Rasheed, A., 2015, *ISIS: Race to Armageddon*, Vij Books India Pvt Ltd, New Delhi.
- The Role of Hawala and other similar Service Providers in Money Laundering and Terrorist Financing*, 2013, FATF Report, Paris.
- Weiss, M., Hassan, H., 2016, *ISIS: Inside the Army of Terror*, Regan Arts, New York.

Wasiuta, O., System ekonomiczny „Państwa Islamskiego”, Przegląd Geopolityczny, 22, 2017, s. 33-49.

- Wheatley, J., 2005, Ancient Banking, Modern Crimes: How Hawala Secretly Transfers the Finances of Criminals and Thwarts Existing Laws, *University of Pennsylvania Journal of International Law*, Vol. 26:2.
- Wilczyński, P. L., 2016, Uzbrojenie armii państw muzułmańskich i ich przemysł zbrojeniowy. Część II – Azja i Balkany, *Przegląd Geopolityczny*, 17, s. 100-132.
- York, R., 2015, *Know Thy Enemy: Islamic State of Iraq and the Levant*, Lulu.com, Raleigh, NC.
- Горшков, И., 2014, *Исламское государство уже не зависит от иностранных спонсоров*, [w:] „Мир и политика”, nr 11 (98).
- Кемаль, А., 2015, *ИГИЛ. Зловещая тень Халифата*, Издательство: Алгоритм, Москва.
- Махди, А., 2017, *Исповедь вербовщика ИГИЛ*, Издательство Litres, Москва.
- Несмиян, А., Мюрнд, Э., 2016, *ИГИЛ. «Исламское государство» и Россия. Столкновение неизбежно?* Книжный мир, Москва.
- Проханов, А., Ивашов, А., Шурыгин, В., 2016, *Сирийский армагеддон. ИГИЛ, нефть, Россия. Битва за Восток*, Книжный мир, Москва.

Economic system of the „islamic state”

The "Islamic state" is a terrorist organization that has occupied and administered a vast territory, inhabited by several million people for several years. This was so, though all the major political forces of the world declared the necessity of eliminating it from the international scene.

Survival of the “Islamic state” in such unfavorable conditions was possible thanks to the creation of a very efficient economic system, based largely on the robbery of corporations, institutions and populations of conquered territories, income from the sale of raw materials (mainly crude oil and natural gas), human trafficking, as well as the historical objects from museums and archeological sites. A small share of the ISIS budget is donated by wealthy sponsors from Qatar and Saudi Arabia.

Key words: ISIS, Iraq, Syria, terrorism financing.